

वातावरण संरक्षण तथा कृषि उपजमा शुद्धता रासायनिक विषादीको न्यूनीकरणमा हाम्रो प्रतिवद्धता

तत्कालीन असरहरू :

- ▶ टाउको दुख्नु, रिंगटा चल्नु, छाती दुख्नु र थकाइ महसूस हुनु,
- ▶ छाला लाटो हुनु, चिलाउनु र फोका आउनु,
- ▶ मांसपेशीहरू बटारिनु,
- ▶ नाक पोलुनु, पातलो सिँगान बगिरहनु,
- ▶ खोकी लाग्नु, वाक-वाकी लाग्नु, वान्ता हुनु र निद्रा नपर्नु,

- ▶ आँखा रातो हुनु, पोलुनु, आँशु भरनु, धमिलो देखिनु र आँखीभौं फरफराउनु,
- ▶ हिँड्दा लड्खडाउनु, कम्पन हुनु, होस हराउनु, स्वाँ-स्वाँ बढ्नु र मुर्छा पर्नु,
- ▶ प्यारालाइसिस, हृदयघात तथा मृत्यु ।

दीर्घकालीन असरहरू :

- ▶ रोगसँग लड्ने क्षमतामा कमी,
- ▶ रुघाखोकी, दम, एलर्जी,
- ▶ नशासम्बन्धी रोग र प्यारालाइसिस,
- ▶ बाँभोपन, नपुशांकता, गर्भपतन तथा जन्म विकृति,

- ▶ क्यान्सर तथा ट्युमर,
- ▶ कलेजोसम्बन्धी रोगहरू,
- ▶ सुस्त शारीरिक विकास,
- ▶ मानसिक विकृति, असंतुलन तथा पागलपन,
- ▶ वंशाणुगत परिवर्तन तथा विकृति ।



वातावरणीय प्रभावहरू :

- ▶ वातावरण प्रदूषण,
- ▶ जैविक विविधतामा ह्रास,
- ▶ अलक्षित मित्रजीवहरू (माछा, भ्यागुता, छेपारा, चरा, शिकारी तथा परजीवी कीरा, सूक्ष्म जीवहरू आदि)मा प्रतिकूल प्रभाव,
- ▶ घरपालुवा एवं जंगली जनावरमा प्रतिकूल प्रभाव,

- ▶ रोग कीराहरूको विषादी सहने शक्तिमा वृद्धि तथा पुनरुत्थान,
- ▶ खाना तथा वातावरणमा विषादीको अवशेष,
- ▶ मौसम परिवर्तन, विश्व-उष्णीकरण तथा ओजोन भिल्ली पातलो हुने ।

विषादी प्रयोग गर्दा ध्यान पुऱ्याउनु पर्ने कुराहरू :

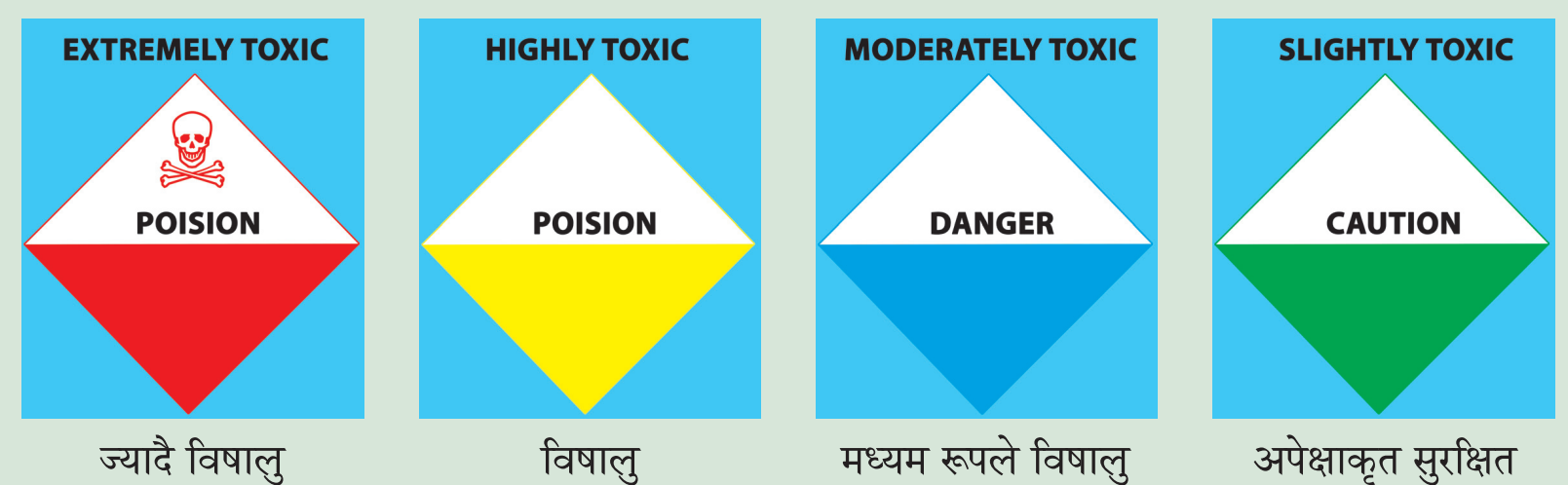
- ▶ रोग र कीराको पहिचान गरेर सही विषादी उचित मात्रामा अन्तिम उपायको रूपमा मात्र छर्ने,
- ▶ लामो बाउला भएको पूरै जीउ छोप्ने लुगा पञ्जा, चस्मा, मास्क र जुत्ताको प्रयोग गर्ने,
- ▶ विषादी छर्दा बिहानीपख तथा साँझको बेलातिर हावा जता बहन्छ त्यतैतिर छर्कने,
- ▶ विषादी प्रयोग गर्ने,
- ▶ म्याद नाघेको र प्रतिबन्धित विषादीहरू प्रयोग नगर्ने,

- ▶ विषादीको असर देखिएमा तुरुन्तै चिकित्सककोमा लैजाने,
- ▶ विषादी छर्केको क्षेत्रमा सावधान सूचना टाँस्ने,
- ▶ विषादी छर्दाछर्दै अथवा छोएर ननुहाइ केही खाने कुरा नखाने,
- ▶ विषादी छरेपछि स्प्रे ट्याङ्की तथा भाँडाहरू साबुन पानीले पखालेर केटाकेटीको पहुँचबाट टाढा राख्ने,
- ▶ विषादी छरिसकेपछि साबुनपानीले राम्रोसँग नुहाउने ।

नेपालमा प्रतिबन्धित विषादीहरू :

- | | | |
|---------------|------------------|-----------------|
| ▶ क्लोरोडेन | ▶ मिरेक्स | ▶ अर्गानोमर्करी |
| ▶ डी.डी.टी. | ▶ टोक्साफोन | ▶ क्लोराइड |
| ▶ डाइअल्ड्रिन | ▶ बी.एच्.सी. | ▶ मोनोक्रोटोफस |
| ▶ इन्ड्रिन | ▶ लिन्डेन | ▶ इण्डोसल्फान |
| ▶ अल्ड्रिन | ▶ फस्माडिन | ▶ फोरेट |
| ▶ हेप्टाक्लोर | ▶ मिथायल पाराथिन | |

संकेतको आधारमा विषादीको वर्गीकरण



‘हाम्रो वातावरण, हाम्रो जीवन, हाम्रो जिम्मेवारी’



PACE-NEPAL
...Together For Social Change

मुख्य कार्यालय: चन्दननाथ नगरपालिका ६, जुम्ला
शाखा कार्यालय: गमगडी, मुगु र मान्म, कालिकोट
फोन: ०८७ ५२०२४९ www.pacenepal.org

प्रकोप जोखिम न्यूनीकरण पहलकदमी परियोजना (DISASTER RISK REDUCTION INITIATIVES PROJECT)

वातावरण र स्वास्थ्य नै हो मानवजातिको धन, जोगाउन गरौं खेतीमा जैविक विधिको प्रवर्द्धन ।

नेपालमा पञ्जिकृत जैविक विषादीहरू :

- ▶ ट्राइकोडर्मा भिरिडी
- ▶ नीममा आधारित विषादी
- ▶ बीउभेरिया वासियाना
- ▶ सिडोमोनास फ्लोरिसेन्स
- ▶ मेटाराहीजिम एनिसोपालियी
- ▶ भर्टिसेनियम लेकानी
- ▶ बी.टी
- ▶ एन.पी.भी.



बोकासी मल बनाउने सामग्री

धानको मसिनो ढुटो- ५ किलो + धानको खस्रो ढुटो- ५ किलो + जंगलको माटो- ३५-६० किलो (अथवा माथिल्लो सतहको माटो) + आवश्यकता अनुसार पानी, चिस्यान कायम राख्नलाई + पाकेको गोबर मल- २५ किलो + पिना- ५ किलो + खरानी- ५ किलो + स्थानीय स्तरमा पाइने तीता पीरा, अमिला, टर्पा खालका वनस्पति- १५ किलो + काठको धूलो- ५ किलो ।



बनाउने तरिका

माथिका सबै तत्वहरू राम्रोसँग मिसाउने र प्रत्यक्ष सूर्यकिरण नपर्ने ठाउँमा थुप्रो बनाएर राख्ने । थुप्रोलाई २-३ पटक उल्टाइपल्टाइ पार्ने र त्यो थुप्रोलाई जूटको बोरोले छोप्ने ।

समय- १ हप्ता (मल राम्रोसँग तयार भएपछि जूटको बोरोको आवरणभित्र तातोपना हुँदैन ।)

प्रयोग- बाली रोप्नु एक हप्ता अगाडि तरकारी रोप्न तयार पारिएको खाल्डामा लगभग आधा किलो बोकासी मल राख्ने ।

पाशोहरू

पाशोका प्रकारहरू

यिनीहरू मुख्यगरी बालीमा लागेका रोगकीराको अनुगमन गर्नका लागि प्रयोग गरिन्छ । र, केही हदसम्म यसले कीराको नियन्त्रण पनि गर्दछ ।



बजारमा पाइने केही ल्युर र आकर्षण गर्ने मोहनी पासोहरू

१. स्पेडो ल्युर- सुती-पात खाने भुसिलकीरा ।
२. हेली ल्युर- चनाको फलको गभारो ।
३. पेकिटनोफोरा ल्युर- कपासको गभारो ।
४. प्यूटेला ल्युर- इँडाबुट्टे पुतली ।
५. चिलो ल्युर- उखुको गभारो ।
६. सिर्पोफ्यागा ल्युर- धानको पहेंलो गभारो ।
७. ल्युसिन्वाइडस ल्युर- भान्टाको गभारो ।
८. ब्याक्टोसेरा ल्युर- तरबुजाको फल कुहाउने ।
९. जाइलोट्रिचस ल्युर- कफीको सेतो गभारो ।
१०. ब्याक्टोसेरा ल्युर- फलफूलको फल कुहाउने औँसा ।
११. टुटा ल्युर- गोलभेडाको टुटा कीरो ।
१२. मिथाइल युजिनल- फलफूलको फल कुहाउने औँसा ।
१३. क्युल्यूर- तरकारीको फल कुहाउने औँसा ।
१४. पी.टी.एम्. ल्युर- आलुको जोताहा ।
१५. इरियास भिटुला ल्युर- रामतोरिया गभारो ।

वानस्पतिक विषादी

बनाउने सामग्री

आफ्नो भाँडोको आवश्यकता अनुसार स्थानीय स्तरमा पाइने बोटबिरूवा- नीम, तितेपाती, लसुन, खिरी, असुरो, सयपत्री, बनमारा, खुर्सानी, मेवा, बकाइनो इत्यादि ।



बनाउने तरिका

यी बोटबिरूवालाई मसिनो हुने गरी काटेर ड्रममा पानीमा मिसाएर राख्ने ।

समय : करिब एक महिना- गर्मीमा कम समय र जाडोमा बढी समय तयार हुन्छ ।

प्रयोग : कलिलो अवस्थामा : १ भागमा १० भाग पानी मिसाएर छर्ने र वयस्क अवस्थामा १ भाग भोल मलमा ४ भाग पानी मिसाउने ।

यसरी तयार भएको वानस्पतिक विषादीलाई ७-१० दिनको अन्तरमा बिरूवामा छर्कनाले शत्रुकीरा व्यवस्थापन गर्नमा मद्दत पुऱ्याउँछ ।

ट्राइकोडर्मा दुसीबारे जानकारी र यसको प्रयोग :

ट्राइकोडर्मा हानीकारक दुसीहरू नियन्त्रण गर्नका लागि प्रयोग गरिन्छ ।

प्रयोग :

- ▶ बीउ उपचार : ५ ग्राम प्रति किलो ।
- ▶ आलुको दाना, अदुवा वा कटिडको उपचार : १० ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाएर सो भोलमा यी वस्तुलाई डुब्ने गरी १५ मिनेटसम्म राख्ने ।
- ▶ बेना बीउ उपचार : १० ग्राम/१३ रोपनीमा रोप्न चाहिने बिरूवा ।
- ▶ नर्सरी बेडको उपचार : २५० ग्राम/४०० वर्ग मीटर ।



गड्यौला मल

बनाउने सामग्री

- ▶ बीउ- गड्यौला । (रातो गड्यौला, Eisenia foetida) १ के.जी / वर्ग मीटर ।
- ▶ पानी ।
- ▶ स्थानीय स्तरमा पाइने खेर जाने जैविक वस्तुहरू- (घाँस, गोबर, तरकारीको फोहोर इत्यादि) ।



बनाउने तरिका

एउटा काठको बाकस, डालो, बाल्टिन वा टोकरी लिने र भाँडोको पिंघमा स-साना प्वाल पार्ने । त्यसपछि पिंघमा हलुका खस्रो चिज जस्तै: पराल, नरिवलको जटा, कागजको टुक्रा, सुती कपडाका टुक्रा आदि करिब १ देखि १.५ इन्चजति बाक्लो बिछाउने । त्यसमाथि विषादी प्रयोग नगरिएको जग्गाको माटो पातलो पारी छरिदिने र हल्का चिसो हुने गरी पानी छर्कने । त्यसमाथि गाईभैसीको गोबर, (आलो गोबर राख्नु हुँदैन) खेर गएका तरकारी तथा अन्य घाँस, पराल, सुकेका पत्कर स्याउला, कागज, सुती कपडा आदि जे जे पाइन्छ, त्यसलाई मसिनो पारी टुक्रा बनाउने र भाँडोमा राख्ने । यसपछि गड्यौलाहरू राख्ने । त्यसमाथि सम्भव भए कालो कपडामा स-साना प्वाल पारेर ढाकिदिने नभए सुख्खा पराल, नरिवलको जटा, कागजको टुक्रा, सुती कपडाका टुक्रा आदिले ढाकिदिने । त्यसपछि सीधै घाम पानी नपर्ने ठाउँमा राख्ने ।

समय- गड्यौलाको मात्रा र जैविक वस्तुहरूको प्रकार हेरिदिने २-३ महिना लाग्छ ।

गाईवस्तुको गहुँत र वानस्पतिक विषादी

वानस्पतिक विषादीको लागि- टर्पो, पीरो, अमिलो (निम, बकाइनो, मेवा, बनमारा, असुरो, तितेपाती आदि) एउटा प्लाष्टिक ड्रममा कुटेर पानीमा भिजाइ राख्ने; पानी र गाईवस्तुको गहुँत थप गरी एक महिनासम्म कुहाउने । यसरी तयार हुने भोलमल/विषादी कलिलो बिरूवामा १= ८-९ भाग र वयस्क बिरूवामा १= ४-५ भागको मात्रामा प्रयोग गर्दा बिरूवाले खाद्यतत्व प्राप्त गर्नुको साथै कीराहरू भगाउने काम गर्छ ।

‘हाम्रो वातावरण, हाम्रो जीवन, हाम्रो जिम्मेवारी’



PACE-NEPAL
...Together For Social Change

मुख्य कार्यालय: चन्दननाथ नगरपालिका ६, जुम्ला
शाखा कार्यालय: गमगडी, मुगु र मान्म, कालिकोट
फोन: ०८७ ५२०२४९ www.pacenepal.org

प्रकोप जोखिम न्यूनीकरण पहलकदमी परियोजना (DISASTER RISK REDUCTION INITIATIVES PROJECT)